

Tammsaare pargis on lisaks ooperile veel kultuuri

Estonia juurdeehitise linnaehituslikku sobivust Tammsaare parki analüüsib ja kommenteerib arhitekt Villem Tomiste.

Millistel linnaehituslikel tingimustel tuleks Tammsaare parki ehitamine kõne alla?

Ainuke mõistetav asjaolu Estonia hoonekehandisse sekkuda on esimese korruse äripindade avamine, et taastada II maailmasõja eelne olukord, kus toona turuplatsipoolsel esimesel korrusel asusid restoranid ja ärid. See võiks olla ainuke arhitektuuriline põhjus Estonia hoonet ja seda ümbritsevat linnaehituslikku olukorda muuta.

Me suutsime kuidagi üle elada 1990. aastad nii, et kõike jama, mis välja mõeldi, valmis ei ehitatud. Kui me nüüd uuesti selle ratta käima tõmbame ja teeme erandi, siis edasi on pidurit väga raske tõmmata. Selline pretsedent oleks äärmiselt ohtlik.

Tuleb aru saada, et selles kohas on peale ooperi ka muud kultuuri. Endine turuplats Estonia kõrval on väga mõnus intiimne ruum, kus inimesed saavad kokku ja leiavad aset spontaansed sündmused. Näiteks kogunevad seal sambatantsu harrastajad.

Tallinnas pole rohkem sellise inimliku mõõtkavaga platse.

Kui juurdeehitist soovitakse rajada saali akustika

parandamiseks, siis seda saab teha ka praeguses saalis.

Tegeleda tuleb külastajate hulgaga, mõelda sellele, kui mitu kuulajat-vaatajat järelkõla summutab. Kui on vaja pikemat järelkõla, siis tuleb saali lasta vähem inimesi, kui lühemat, siis rohkem.

Üks teema on akustika, aga soovitakse suuremat saali.

Arhitektina arvan, et ka praegust saali on võimalik täiustada nii, et etenduste kvaliteet paraneb.

Villem Tomiste: „Me suutsime kuidagi üle elada 1990. aastad nii, et kõike välja mõeldud jama valmis ei ehitatud. Kui me nüüd uuesti selle ratta käima tõmbame ja teeme erandi, siis edasi on pidurit väga raske tõmmata.“

Siim Lõvi / ERR / Scanpix

Kuidagi on levinud arusaam, et park ja avalik ruum ei maksa midagi, et sellel pole väärtust. Mõelda võib ka teismoodi ja küsida, miks Estonias pole kordagi mõeldud laiendada transpordimaale, külgnevatele linnatänavatele. Estonia hoonet ümbritsevad praegu üledimensioneeritud magistraalid. Vabalt

sirp.ee

Eesti Draamateater
Estonia teater
Teater

võiks juurdeehitise teha mõne ristmiku arvelt. 20 aasta perspektiivis ei ole meil ilmselgelt vaja nii laiu tänavaid, kui praegu on näiteks Estonia puiestee. Linna tuleb planeerida nii, et paari aastakümne pärast käib suurem osa linlasi jala, sõidab ühissõiduki või rattaga. Me peame niikuinii peagi transpordimaa ümbermõtestamisega tegelema hakkama.

Mulle on arusaamatu, kuidas ei nähta, et avalik ruum on samasugune väärtus kui hoonestatud ruum. Võttes aluseks põhimõtte, et hooned ja avalik ruum n-ö maksavad sama palju, on võrdselt olulised, siis tuleks kaaluda selliseid krunte vanalinna naabruses, kus on juba mõni mittetoimiv või sobimatu hoone olemas.

Kuhu võiks uus ooperiteater sobida?

Näiteks üks, täiesti sobiliku suurusega krunt on Põhja puiestee ja Soo tänava nurgal. Praegu asuvad seal laohalli meenutav Rimi kauplus ja selle kõrval tankla. Kesklinna ja vanalinna külje alla on lastud tekkida nii äärelinlikul ja ilmetul keskkonnal. See nurk on täpselt sellise suurusega, kuhu mahuks üks uus suur moodne saal. Nii saaksime ooperiteatri vanalinna külje alla, arenevasse mereäärsesse piirkonda.

Kui see ei sobi ja uut asukohta otsitakse ikkagi vanale majale lähemale, siis Estoniast viie minuti kaugusel Aia tänaval on Kalevi siseujula, mille ümberehitus on äärmiselt ebaõnnestunud. Kunagi väga ägedale majale on nüüdseks juurde poogitud paneelidest kuuekorruseline hotell. Kunagine olümpiaujula on paljude ümberehitustega kaotanud igasuguse arhitektuurilise sära. Linn kavandab uut olümpia tingimustele vastavat ujulat niikuinii Lasnamäele.

Tuletan meelde, et Kalevi ujula asub keset vanalinna, kuid hoone ümbrus on äärmiselt ebameeldiv. Ujula naabruses asuva Aia tänava lõik ei ole ajalooliselt miljöörikas ega ka moodne linlik keskkond. Ujulaesine plats, mis on päev läbi päikesele avatud, on rämpsuur. Hoone taga asub hotelli parkla, sellest ei maksa rääkidagi. Kanuti aiaga ei suhtle hoone mitte kuidagi.

Sinna kohta kavandati 1920.–1930. aastatel kunstimuseumi, kuid siis tuli sõda peale. Pärast sõda plaaniti Aia tänavale tsirkust ja sellest lähtub ka hiiliv stalinistlik Kanuti aia kujundus. Tsirkus jäi samuti ära ja üleliidulise plaani kohaselt maandus sinna lõpuks keskkonnaga mittearvestav ujulakolakas. Ka park ei ole avari. See ei suhtle Aia tänavaga, ei avane Rotermanni kvartali poole, ei ole seotud ujulaga.

Kui estoonlastel on soov, et uus saal peab vanale võimalikult lähedal asuma, siis Aia tänav, Kalevi ujula asukoht on ideaalne. Jala on Tammsaare pargist Kanutiaia ooperimajja viis minutit. Kui lennujaamas oleks kahe värava vahel nii lühike ühendus, oleksid kõik tänulikud. Ostukeskuses on toidupoe piimariili juurest autosse ka kolm korda pikem maa astuda kui Tammsaare pargis asuvast Estoniast Kanuti aeda. Nii uus kui vana saal oleks siis ühtlasi seotud ka bastionaalvööndi parkidega.

Praegu ootel olevas Tallinna peatänavaga projektis selle juurdeehitise kohta ei arvestatud ...

Kui keegi peaks nüüd tõsiselt kaaluma seda utoopilist ideed ehitada Estonia soovitud kolakas Tammsaare parki, siis ma ei kujuta ette, kuidas on võimalik peatänavaga projektiga edasi minna.

Väga selgelt tuleb esile Estonia suhtumine ümbritsevasse, kui vaatame uuendatud Tammsaare parki. Park ei ulatu Estonia hooneni, ei ole sellele väärikas sissejuhatuse, selle asemel on seal estoonlaste parkla, koht, kus hoitakse autosid. Juba praegu on ju näha, et muusikute eesmärk on parkida Tallinna kõige kessem park lihtsalt täis. Esmalt tuleks ikkagi taastada esimese korruse ärifront, mis elustaks ka parki ja avalikku ruumi. Estonia asub kohas, kuhu koondub suurem osa Tallinna ühistranspordi liine. Ma olen näinud sellest majast tulevaid muusikuid kõige suuremate pillidega ühissõidukis, olen näinud, kuidas tööle sõidetakse tõukerattaga. Parklat ei saa põhjendada kehva ühendusega või sellega, et meil on autota liikumiseks liiga kehv kliima.

Üks küsimus kerkib juurdeehitise kohta veel. Kui rajame selle Tammsaare parki, siis koonduvad sarnased funktsioonid linnas väga ühte piirkonda. Mida see tähendab ülejäänud linnale? See, et kõik ühe otstarbega hooned kavandatakse ühte kohta, on väga vanamoodne modernistlik arusaam. Seal kandis on veel Solarise suur saal, Sakala tänavaga saal, muusika- ja teatriakadeemia saal, Draamateatri saal. Sellesarnast funktsiooni tuleks hajutada. Linnaruumi seisukohast pole selline koondumine mõistlik.

Olen kuulnud ka väidet, et kui ooperiteatri juurdeehitis mujale rajada, siis sureb vanalinn välja. Mõtleme korra selle peale. Kui etendused algavad kell seitse ja lõpevad üsna ühel ajal, siis mis toimub selles piirkonnas nende vahel? Kui palju on neid

külastajaid, kes pärast vanalinna suunduvad? Kui palju on vanalinnas restorane, kus pärast etenduse lõppu kella üheksakümne ajal veel õhtusööki pakutakse? Neid ei ole juba praegu väga palju ja juba praegu ei panusta Estonia ega ka teised selle kandi teatrid ja saalid vanalinna elavdamisse.

Sa oled läbi mõelnud selle, kuidas ooperiteater mahuks ära linnahalli. Mis selle analüüsi tulemused näitasid?

Linnahalli ruumianalüüsi koostas 2020. aastal. Selle eesmärk oli vaadata, kas ja kuidas mahuksid linnahalli konverentsikeskus, ERSO kontserdisaal ja ooperiteater. Kaalusime eri võimalusi. Üks sai selgeks: linnahalli suurde amfiteatri saali pole kuidagi võimalik ooperile vajalikku saali ära mahutada. Kui seda teha, ei jääks algsest lahendusest midagi järele. Ooperisaal koos kontserdisaaliga mahuks aga ära jäähalli ja selle maa-alusesse ossa. Eriti avaralt mahuks ooperisaal üksinda. Kõik suuremad ruumid tuleks süvistada maasse, linnahalli katusemaastikust ulatuks välja vaid lavatorn. Lavatorni saaks kasutada näiteks vabaõhulavana või vabaõhukinona, mis annaks linnahallile ühe funktsiooni juurde. Ooperiteater on võimalik väga hästi siduda ümbritsevaga. Linnahalli servades asuksid äripinnad, see tagaks mitmekesisuse ja selle, et hoone elaks ja oleks iga päev kasutuses. See mitmefunktsioonilisus on oluline igal pool. Analüüs valmis vahetult enne COVID-19 pandeemiat. See oli aeg, mil linn ja Tallink leppisid kokku koostöös ja linnahalli renoveerimises. Siis tuli kriis peale.

Sa oled peale linnahalli analüüsi välja pakkunud ERSO ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori (EFK) tellimusel ka Harjuoru visiooni. Selle eesmärk oli analüüsida kontserdimaja lõimimist bastionivööga. Sul on ülevaade Tallinna saalide olukorrast. Kas Tallinnas on puudu üks 1200 istekohaga ooperisaal? Küsimus on selles, mis on saali eesmärk. Heliorus tegelesin kontserdisaaliga. EFK soov oli hakata lavastama ka kammerooperid. See tähendab butafooriata lava, mille puhul pole vaja lavatorni, kül-, taga- ega pöördlava. See on moodne ooperi esitamise ruum. Ära jäävad transpordikulud, pidevalt pole vaja toota uusi dekoratsioone, kaob vajadus suurte ladude järele – see kõik on lõpuks ka keskkonnale koormav.

Ka Estonia kontserdisaalis saab „Macbethi“ näitel hakkama minimalistliku kujundusega, ja väga edukalt.

Suurt kontserdisaali oleks vaja küll, kuid tänapäeval kohandatakse ooperi- ja muusikasündmuste tarbeks endisi

tööstushooneid, mida kesklinna naabruses veel mõni alles on. Kui need ka keskklassistuvad, on juba hilja. Kui nõuda, et ooperiteatri saali küljes peavad olema lisalavad dekoratsioonide pööramiseks ja liigutamiseks, siis tekib tahes-tahmata küsimus, kas praegu on ikka hea aeg nii suure ja pompoosse asja ehitamiseks. Sisu asemel tegeletakse butafooriaga.

Üks muinsuskaitse argument Estonia juurdeehitise vastu on ka bastionivöönd, mis tuleb ehitistest vabana hoida. Kuidas sa sellesse suhtud?

Meie bastionivöönd on nüüdisajastamata. Võrdluseks võiks vaadata Riiat, mille käekäik ja areng on Tallinnaga võrreldav. Tallinna bastionivööndist on puudu pargipaviljonid, mis jalutajatele kutsuvalt mõjuks, ka pargikohvikud ja tegevusvõimalused. Näiteks võiks saada Snelli tiigi jääl uisutada, võiks olla lavad suveteatritele. Tallinna bastionaalvööndi pargid on iganenud, seal puuduvad põõsad, valgus ei pääse maapinnale, mida on vaja alustaimestiku kasvamiseks. Kogu pargimaastik on vaene, sest aastakümneid pole seal midagi tehtud ega uuendatud. Me elame stalinismi pärandis, mille järgi oli park vahevöönd, et imetleda vanalinna. Selle vaatega pole aga praegu midagi peale hakata, kui tahetakse pargis viibida, lisaks ümbritsevad rohelist ruumi mürarikkad tänavad. Tallinna inimhõõtmelisse avalikku ruumi pole viimased 30 aastat tõsiseltvõetavalt ja süsteemselt investeeritud.

Küsimus on alati, kuidas ehitada. Harjuoru visioonis vaatasin bastionivööndit kui katkematut pargimaastikku, mida hästi põimitud hooned ja rajatised aitaksid aktiivsemaks muuta. Kõik ruumid on avatud vabasse õhku ja eri tasandil tänavatele. Bastionivööndis võib minu hinnangul ehitada, aga nüüdisaegselt, pargimaastikuga arvestades, avaliku ruumi kvaliteeti arvestaval viisil. Üks suur klots, mis hävitab Tammsaare pargi, ei vasta kindlasti sellele põhimõttele.